

THE LITERARY TEXT AS A HYPOTEXT IN CONTEMPORARY ALBANIAN PROSE FOR CHILDREN

Jehona Rushidi-Rexhepi

University of Tetovo, Tetovo, RN Macedonia, jehona.rushidi@unite.edu.mk

Abstract: According to the theory of intertextuality, literature is created from previous works. So every text is an intertext. This way of analyzing contemporary Albanian children's literature is an incentive to look for the hypotext. In the literary works of contemporary Albanian literature, we find direct transformations of the most famous works of the Renaissance/Romanticism, but also from later periods. The new text, regardless of the degree of transformation, has an affirmative attitude towards the previous one. However, the aim of this paper will be the differentiation of implicit and explicit intertextual connections. Explicit signals are usually recognized from paratextual notes, while implicit signals are recognized through allusions.

In the first part of the paper, the general characteristics of contemporary Albanian prose for children will be considered. The paper will rely on the theory of intertextuality, while the literary works that will be analyzed as hypotext will be those of the predecessor writers such as: De Rada, Naim Frasheri, Fishta, etc.

From contemporary writers, most of the examples are given from the work of Odhise Grillo. Emphasis is put on the works of Odhise Grillo because it is precisely his work where there are examples of paratextual notes that orient the reader. The other examples that will show the relationship between the hypotext and the new text will also reveal the latent forms of reliance. All this will make possible the application of typologies and classifications that we find in the theory of intertextuality and in the theory of citation. The paper will reveal the possibility of studying Albanian children's literature from the perspective of the theory of intertextuality, a topic that has been little covered in previous studies.

Keywords: hypotext, Revival, intertext, contemporary literature.

КНИЖЕВНИОТ ТЕКСТ КАКО ХИПОТЕКСТ ВО СОВРЕМЕНАТА АЛБАНСКА ПРОЗА ЗА ДЕЦА

Јехона Рушиди-Рецепи

Универзитет во Тетово, Тетово, РС Македонија, jehona.rushidi@unite.edu.mk

Апстракт: Според теоријата на интертекстуалноста, книжевноста се создава од претходно творештво. Значи секој текст е интертекст. Токму овој начин на анализирање на современата албанска книжевност за деца е поттик да го бараме хипотекстот. Во книжевните дела на современата албанска книжевност наоѓаме директни трансформации на најпознатите дела на Преродбата/Романтизмот, но и од подоцнежните периоди. Новиот текст, без разлика на степенот на трансформација има афирмативен став кон претходниот. Меѓутоа, целта на овој труд ќе биде диференцирањето на имплицитните и експлицитните интертекстуални врски. Експлицитните сигнали најчесто ги препознаваме од паратекстуалните белешки, додека имплицитните преку алузии.

Во првиот дел на трудот ќе се разгледаат општите карактеристики на современата албанска проза за деца. Трудот ќе се потпре врз теоријата на интертекстуалноста, додека книжевните дела кои ќе се анализираат како хипотекст ќе бидат тие на писателите претходници како на пример: Де Рада, Наим Фрашери, Фишта, итн. Од современите писатели повеќето примери се даваат од творештвото на Одисе Грило. Акцентот се става врз делата на Одисе Грило, бидејќи токму во неговото творештво се наоѓаат примери на паратекстуални белешки кои го ориентираат читателот. Другите примери во кои ќе се прикаже односот меѓу хипотекстот и новиот текст, ќе откријат и латентна форми на потпирање. Сето тоа ќе овозможи да се применат типологии и класификации кои ги наоѓаме во теоријата на интертекстуална и во теоријата на цитатноста. Трудот ќе открие можност за проучување на албанската детска книжевност од призмата на теоријата на интертекстуалноста, нешто што во досегашните студии е малку опфатено.

Клучни зборови: хипотекст, преродба, интертекст, современа книжевност.

1. ВОВЕД

Во традицијата на студии за албанската современа книжевност за деца има пристапи од најразличните. Во повеќето трудови се забележува дека се потенцира потпирањето на оваа книжевност врз претходни

текстови, како и свесноста за превземање од друг текст. Од оваа појдовна точка забележуваме дека има доста простор за анализа на современата албанска книжевност за деца, од гледиште на теоријата на интертекстуалноста. Во нашата студија ќе се ограничимо на прозата, барајќи го хипотекстот врз кој оваа проза е напишана. Затоа, првин ќе се даде теоретска рамка, за потоа да се премине кон анализа на хипотекстовите.

Иако насловот на темата може да изгледа широк, тоа што ќе ја ограничи нашата студија (освен што се определуваме за современа проза за деца) е типот на хипотекстот кој го бараме. Интертекстуалните нишки се безбројни, но во конкретниов случај ќе го подвлечеме хипотекстот само доколку е книжевен текст, односно авторско дело. Тука се подразбира дека, како што и обично се случува при секое проучување, ќе излезат и нови предизвици. Ако прифаќаме дека секој текст е интертекст, тогаш јасно е дека и хипотекстот ќе даде можност да се гледа истовремено и како хипертекст. На таков начин последниот хипертекст со кој ние раполагаме (современата проза) ќе добие на својата плуралност.

2. ПРЕТХОДНИ СТУДИИ

Во досегашните студии за современата албанска книжевност има солидни примери на проучувања во кои се дава значење на врските меѓу текстовите, потпирајќи се врз теоријата на интертекстуалноста. Меѓутоа не е пронајден труд којшто ќе се задржи на врските меѓу текстовите во албанската книжевност за деца. Да нагласиме дека меѓу студиите кои ги спомнаме погоре се наоѓаат примери за автори кои иако првенствено не пишуваат за деца, сепак со дел од своето книжевно творештво се гледаат како соодветни и за младите читатели. Во дадени анализи на албанската книжевност за деца, има примери во кои конкретно се дава значење на потпирањето на текстовите врз фолклорот, митологијата, басните, како и преработените текстови, особено од писателот и проучувачот Астрит Бишќеми. Тоа што недостига е примената на терминологијата со која се служи теоријата на интертекстуалноста. Исто така, друг елемент од голема важност е да се напомене дека под книжевност за деца (кај поглемите возрасни групи) се опфаќа и творештво кое не е напишано со цел за оваа група читатели. За таквите дела има проучувања кои се базираат токму на оваа теорија, како на пример. Кујтим Шала и Кујтим Рахмани, Мирлинда Крифца Беќири, Сабри Хамити, итн.

3. ЦЕЛ

Целта на овој труд е давање ориентација кон свесноста за *неоригиналноста* на книжевниот текст, според начинот на кој теоријата на интертекстуалноста гледа на текстот. Акцентот ќе се задржи во хипотекстот кој го препознаваме во современата проза за деца. Анализата на хипотекстот нема да биде ограничена само во неговото пронаоѓање, туку и врз отварањето на неговите слоеви, со што ќе се надоврземе на размислувањата кои тврдат дека нема текст кој не е напишан врз претходен текст. Селекцијата на примерите ќе се направи барајќи хипотекст којшто е книжевен текст. Иако усната книжевност е најголемата подлога на современата албанска книжевност, во овој труд нема да се опфати бидејќи тука трагаме за хипотекст кој е авторско книжевно дело. Значи, преку современата проза продираме до хипотекстот кој може да е од било кој жанр или вид, но да е авторско дело.

4. СОВРЕМЕНАТА АЛБАНСКА ПРОЗА ЗА ДЕЦА

Современата албанска книжевност за деца е богата во теми, мотиви и видови. Меѓу најпознатите писатели прозатори ги набројуваме: Одисе Грило, Петро Марко, Бедри Дедја, Астрит Бишќеми, Џахид Бушати, итн. Во нивното творештво се забележуваат наслови кои се однесуваат на современите актуелни теми, на современото секојдневие, но и потпирање врз народното творештво. Нешто што особено се забележува е сказната како модел, кој било во минимален дел или во целост се поставува како хипотекст за новото дело. Оралниот модел често е зачуван, додека честопати и најситните сигнали читателот го ориентираат кон народното творештво односно народните сказни. Во книжевноста за деца, улогата на народното творештво, на басните и сказната е секогаш вреднувана, односно не се оспорува нивната вонвременска вредност. Исто така, тоа што е од интерес на оваа студија е и афирмативниот однос кон книжевноста на претходните етапи, нејзината преработка, било како трансформација или имитација.

5. ХИПОТЕКСТ: ДЕФИНИЦИЈА И КАРАКТЕРИСТИКИ

Бидејќи откривањето на хипотекстот е појдовната точка на овој труд, пред да поминеме на апликативниот дел на трудот ќе дадеме објаснувања на овој термин. Конкретно кога кога Ж.Женет (Genette, 1982) се обидува да ја објасни транстекстуалноста на текстот (она што ние го нарекуваме интертекстуалност), ја набројува и хипертекстуалноста. Токму тука се открива една од врските меѓу текстовите, односно текстот А

над кој се пишува новиот текст Б. Првиот текст над кој се потпира вториот се нарекува хипотекст. Хипотекстот не е коментар на првиот, односно овој однос може да резултира како афирмативен или пародичен.

6. КНИЖЕВНИОТ ТЕКСТ КАКО ХИПОТЕКСТ ВО АЛБАНСКАТА СОВРЕМЕНА ПРОЗА ЗА ДЕЦА

Од примерите на потпирање врз претходен книжевен текст, којшто врши улога на хипотекст, можеме да издвоиме два типа на превземања/потпирања. Во првиот тип влегуваат свесните и експлицитните превземања, со намера и давање паратекстуални белешки (во вид на наслови и предговори). Во вториот тип спаѓаат текстовите кои се потпираат врз претходен текст, но препознавањето на хипотекстот е скриено и латентно. Како што спомнавме погоре, книжевното творештво од овој период дава можности за разоткривање на повеќе насоки на дијалог којшто текстот ги отвара. Меѓутоа, ќе се задржиме само на откривање и анализа на хипотексовите кои резултирале со хипертекст во современата албанска проза за деца. Вон нашата студија ќе останат творбите кои се пишуваат врз сказни, односно народното творештво.

Меѓу книжевните авторски дела кои ги наоѓаме во улога на хипотекст, кај современата проза ги набројуваме: “Гуслата на Малесија” (“Lahuta e malsisë”), “Историјата на Скендербер” (“Histori e Skënderbeut”), “Изгубениот” (“I tretuni”), “Печалба” (“Kurbeti”), “Таковина и лубов” (“Atdheu dhe dashuria”), итн. Истите ги наоѓаме како хипертекст под следниве наслови: “Гуслата на Малесија” (“Lahuta e malsisë”), “Историјата на Скендербер” (“Histori e Skënderbeut”), Една поука која не се заборава лесно (“Një mësim që s’harrohet kurrë!”), “Што да и кажам на мајка?” (Çfarë t’i them nënës?), Кога сиромаштијата убива (“Kur të vret varfëria”), “Па ние браќа сме биле!” (“Po ne qenkemi vëllezër!”), итн.

7. “ГУСЛАТА НА МАЛЕСИЈА” (“LAHUTA E MALSISË”) ВО УЛОГА НА ХИПОТЕКСТ И ХИПЕРТЕКСТ

Еден од книжевните текстови кој се појавува како експлицитен хипотекст е делото “Гуслата на Малесија” (“Lahuta e malsisë”) на Фишта. Ова дело во функција на хипотекст го наоѓаме кај истоименото дело на О.Грило. Иако претходниот материјал е во стихови, во хипертекстот уште во предговорот се објаснува дека трансформацијата ќе се врши на индиректен план. Всушност, паратекстот во ова дело игра и улога на метатекст. Освен анекдотата дадена во предговорот од страна на О.Грило, се потенцира и следното: “И ден денес читањето на Мједа, Фишта итн., поради повеќе причини, претстваува потешкотии за вас деца, особено Гуслата на Малесија. Овие потешкотии коишто сум ги поминал и самиот некогаш; помислив да ги отстранам и да ви ги олеснам, затоа си почнав со работа и го прераскажав ова дело како роман...Го создадов во проза, на таков начин за да можете подобро да го читате и разберете... (Grillo, Lahuta e Malsisë, 2003).

Јасно е дека предговорот освен паратекст има и функција на метатекст и архитект. Во ова дело е сочуван и се следи содржинскиот модел на хипотекстот. Иако се работи за проза, романот се состои од делови наречени песни, проследени со насловот кој го наоѓаме во хипотекстот. Конкретно делото се состои од дваесет и пет песни, зад кои има и епизод под кој се ставени датуми (1991-1992).

Хипотекстот на ова дело, освен што е меѓу најпознатите дела на Фишта и на албанската книжевност воопшто, може да кажеме дека е во дијалог со митологијата, фолклорот и книжевноста. Околу важноста на делото се изјаснува и проучувачот Реџеп Исмајли: „Премалото растојание од обрасците на народната творба ја симна Гуслата (Lahuta) премногу блиску во масите, толку блиску колку што можеше да настане еден нов фолклор и така сигурно надополни една функција на влијанието во масите...Фолклоризацијата постигна и на степен на пеење со гусла“. (Ismajli, 1991)

Богатиот хипотекст, ако се разложува, овозможува да се разгледа како *колаж*. Воведот се зачувува и кај хипертекстот, додека кај другите песни дел од стиховите стануваат паратекст на секоја од песните на хипертекстот. Други дијалози кои овој хипотекст ги воспоставува се забележуваат кај песната „Осо Кука“ (*Oso Kuka*). Во народната историска песна за Осо Кука, песната започнува како и во истоимената песна на „Гуслата“ (*Lahuta*). Ако песната *Oso Kuka* на „Гуслата“ (*Lahuta*) се разгледува како текст Б над текстот А, тогаш овој однос произлегува како хипертекстуалност, пишаната книжевност е над уметничката творба на народната книжевност. Видот на трансформација произлегува како директен и совпаѓањата се речиси потполни и *интрасемантични*.

Песната „Плен“ (*Preja*) на „Гуслата“ (*Lahuta*) е надградба над другата половина на народната песна Осо Кука. Така, на почетокот од оваа песна кај „Гуслата“ (*Lahuta*), се потенцира дека ќе се претстави епизодата на Авди Хиса и оплакувањето од неговата сестра. Впрочем, делот кој најмногу не враќа на усната материја, е токму моментот на оплакување, стиховите се потпираат токму на моментите кои се типични за оплакувањата, тие на возвишувањето на делата и доблестите на починатиот. Во народната песна, но и во

текстот на Фишта, се нагласуваат: херојството, сожалувањето за прераната смрт на едно неженето младо момче, како и носењето црнина од најблиските.

Познато е дека доста честа појава во народното творештво е повторувањето. Низ повеќекратното читање на делото како да е се појасно дека повторувањата и деловите опфатени во ретардации и градации се здобиле практично со таа функција, која истите техники ја даваат на епиката воопшто. Во хипертекстот, иако во проза, преку нарација се покрива функцијата на ретардација и повторување. Во делото на Фишта и О.Грило, се забележува дека е пренесена адаптацијата на некои појави кои честопати не недостигаат во народниот текст. На пример, во народниот текст арапинот (*bajlozi*) е незауздан, тој пали, сече, не се заситува, а истовремено се појавува со истите особености и во текстот на Фишта. Ова сведочи за селекцијата на првата материја и останувањето доследно кон истата во текот на текстуалната трансформација.

Во едно од проучувањата за албанската балада на проучувачот С.Фетиу, наоѓаме тврдење кое би го потврдвало присуството на баладските елементи во „Гуслата на Малесија“ (*Lahuta e malcis*): „...во еден број песни на ова дело патриотските мотиви на баладите ги создаваат главните мозаици, кои ја обогатуваат уметничката структура на историската епика на Фишта, тесно поврзувајќи ја со традицијата на народното творештво. Вака во делото „Гуслата на Малесија“ вистински балади, со сите особености кои го карактеризираат овој поетски вид во албанската народна традиција, може да се сметаат песните со наслов „Плен“, потоа „Тринга“ и „Самовилата на Визитор“. (Sadri Fetiu, 2000)

Жртвувањето на сестрата за братот, како што се забележува во горенаведените песни, се забележува и кај „Тринга“ (*Tringa*). Значи, тука се подвлекува една линија на сличност со сестрата на Герѓ Елез Алија. Сестрата има обврска кон братот, која читателот може да ја врати во форма на *алузија* и во грчката античка книжевност, конкретно кај Антигона која не е послушна кон Креонт и инсистира да го погребва нејзиниот брат. Во овој контекст доста прифатлива е и другата констатација на Сабри Хамити (Hamiti, 2002) според која историјата на читање на ова дело влијаеле една во друга, првите песни на „Гуслата“ (*Lahuta*) тој ги издал како народни песни, по кое вкусот на читателот, станало нова инспирација за продолжувањето и завршувањето на делото. Според него делото го направило народно токму интеркомуникацијата на читателот обидувајќи се да личат еден на друг.

Другите елементи кои се сместуваат во делото на Фишта се: самовилите, ламјата и змејот, древните верувања, историски и фиктивни фигури. Особено интересно е дека во делото наоѓаме соединување на многуте типични народни фигури и фразеолошки изрази, како на пример: *i pa besë e faqe-zi* (без беса и црно образ), *sokola malit* (планински соколи), *nanat e shkreta* (пусти мајки), *shpata rr'fe e 'i Gjergj Kastriotit* (Мечот-гром на Герѓ Кастриот), *djalë drangue* (момче змеј), *e zeza nanë* (црна мајка), *trim si zana* (јунак како самовила), *kime-zi* (црновлакнест), *ballin si sini* (чело ко синија), *snin si duhi* (око ко оркан), *hyllë-drite* (светлосна звезда), *kaleshan e sy përgjakun* (влакнест и со крвави очи), *shpatullat si nji ari* (плеќи како мечка), *trim drangue* (јунак змеј), *syqersh* (очи како цреши), *faqe-bardhe* (бело образ), *Lufte as darsem pa mish s'ka!* (Ни војна ни свадба без месо нема), *Për nji ditë bijnë këpurdhat n'shi!* (За еден ден никнуваат печурки во дожд), итн., од кои ќе има доста пренесувања во градењето на хипертекстот кај делото на О.Грило.

За моделот на *Lahuta* (*Гуслата*) сведочи и размислувањето дека: „Гуслата на Малесија“ (*Lahuta e Malcis*) е надграден текст. Ова подразбира имање на архижанрот и паратекстот. Овие инстанции Фишта ги наоѓа во усната книжевност, додека наттекстот отвора пат за авторските импликации“. (M.Shala, 2006)

8. ТЕКСТОТ НА НАИМ ФРАШЕРИ КАКО ХИПОТЕКСТ

„Историјата на Скендербег“ на Наим Фрашери е хипотекстот на истоименото дело на О.Грило. Во хипертекстот, освен насловот како сигнал, како белешка на маргините наоѓаме сигнал од архитектулен тип (роман), како и белешката: „прераскажано за деца и млади според поемата на „Историјата на Скендербег“ на Наим Фрашери“. (Grillo, Historia e Skenderbeut, 1994) Овој факт не ориентира кон хипотекстот. Делото кое овде важи за текст А е напишано во стихови, со потенциран романтичарски дух но и обвинен со култот за минатото. За тоа сведочи возвишувањето на ликот на Скендербег, дијалогот со времето на кое се враќаат албанските романтичари. И во овој случај се работи за хипотекст кој е доста познато дело во историјата на албанската книжевност. Текстот освен со историјата, е мрежа на историски и фиктивни ликови, митолошки фигури. Раскажувањето е долго, проследено со повторувања. За делот каде херојот се спушта во подземниот свет наоѓаме и тврдење кое делото го поврзува со текстот на Данте: „...ни потсетува нешто од патувањата на Данте во Пеколот, воден од Вергилиј. (Hamiti, 2002, стр. 333) Јасно е дека хипотекстот се подложува на индиректна трансформација.

9. ТВОРЕШТВОТО НА ЧАЈУП КАКО ХИПОТЕКСТ

“Кога сиромаштијата убива” (“Kur të vret varfëria”) е насловот на расказот за којшто pistaелот О.Грило наведува дека е прераскажување, односно под насловот дава паратекстуална белешка во кој се објаснува дека расказот е напишан според делото “Печалба” (“Kurbeti”) на А.З.Чајуп. Во хипертекстот продираат делови кои се потребни да го поврзат целиот субјект на расказот, додека кај хипотекстот воведот е по директен. Тоа што овој хипотекст го прави интересен е самиот факт дека тој превзема доста познат мотив во книжевноста воопшто. Од хипотекстот, моралот и нотите на реализмот се тие коишто ги наоѓаме сочувани во хипертекстот.

“Па ние браќа сме биле” (“Po ne qenkemi vëllezër”) е исто така дело на О.Грило, кое според паратекстот во форма на белешка под насловот, не ориентира кон песната на А.З.Чајуп “Татковина и лубов” (“Atdheu dhe dashuria”). Во хипотекстот се нагласува чесноста и моралот на жената, но и на препознавањето меѓу браќата. Хипотекстот освен како матрица, во хипертекстот навлегува и со неколку стихови како вистински, интрасемиотичен цитат.

10. ТВОРЕШТВОТО НА НДРЕ МЈЕДА КАКО ХИПОТЕКСТ

Во творештвото на современиот писател Одисе Грило се среќаваме и со следните наслови: “Една поука која не се заборава лесно” (“Një mësim që s’harrohet kurrë!”), “Што да и кажам на мајка?” (“Çfarë t’i them nënës?”). Истите наслови доколку би се појавиле без паратекстуални белешки, особено кај групата на читатели на кои се однесуваат, во почетокот не би претставувале можност за разоткривање на хипотекстот. Под насловот на првото дело стои белешката од која дознаваме дека делото е напишано според “Изгубениот” (“I tretuni”) на Н.Мједа. Вториот наслов исто така го следи паратекстот во форма на белешка во кој се објаснува дека делото е напишано според “Братоубиец” (“Vëllavrasësi”) на Н.Мједа.

Првиот пример е доста позната поема на Ндре Мједа, напишана во 54 строфи во кои се нагласува копнежот по татковината. Таа носталгија, за времето на поетот, беше актуелна тема. Доколку се задржуваме на дискримицијата меѓу хипотекстот и хипертекстот, гледаме дека во новиот текст Б е задржан носталгичниот тон. Во самата проза на Грило, делото на Мједа продира и како цитат и тоа интрасемиотички, односно целосен. Цитатноста ја гледаме во два примери кај хипертекстот, во првиот пример се сместени со директна трансформација, вметнување стихови од оригиналот, додека во вториот случај цитатот се трансформира во прозаичен текст и се маркира со наводници. Хипотекстот е присутен со компарациите и мотивите. Во прозата строфите на хипотекстот имаат нишки на поврзување, кои не бегаат од првиот текст, туку го олеснуваат читањето. При паралелното читање на делата гледаме и следење на хронологијата. Хипотекстот се следи до заклучокот на новиот текст. Ако кај хипотекстот бараме потпирање врз друга материја, тука би подвлекле романтични ноти на опишување на татковината, нешто што го наоѓаме доста експлицитно во периодот на Преродбата.

Во вториот пример, хипотекстот е творба во петнаесет строфи. Ова дело истовремено е и хипертекст на делото на Џузепе Капароцо (Сарагосо), италијански поет. Под насловот се наоѓа името на италијанскиот поет, и освен овој елемент на поврзаноста со друг текст не ориентира и самиот факт што песната е во склоп на збирката Јувенилија. Во збирката се наоѓа паратекстуална белешка, која го дополнува насловот со информација дека песните се од странски јазици. Мотивот кој го среќаваме е тој на препознавањето, мотив кој го гледаме како доста проширен во книжевноста воопшто.

11. “ПЕСНИТЕ НА МИЛОСАО”(“KËNGËT E MILOSAOS”) КАКО ПОВТОРНО ПИШУВАЊЕ

За подготвениот читател насловот на хипертекстот кај О.Грило е доволна рамка за ориентирање кон содржината на текстот. За помладиот читател е потребен паратекстот во кој се објаснува дека делото (“Erdhi ditë e Arbërit”) е напишано со мотиви на “Милосао “ на Де Рада. Аркитекстуалната белешка не информира дека станува збор за прераскажувања. И во овој случај хипотекстот не се зачувува во основната форма. Хипотекстот се истакнува со лирските ноти, со мотиви од народното творештво на арбрешите, со стилски фигури но особено со обидот песните на делото да се дел од целина.

Како текст кој повторно се пишува, кај О. Грило резултира со текст во проза кој е вкупно од шест раскази. Сите раскази се дел од целина, нешто што не враќа кон првичниот материјал. Насловот на хипертекстот и стиховите од хипотекстот вметнати во рамките на новиот текст се полни цитати, додека сигналите на препознавање се експлицитни. Текстот на Грило читателот слободно го доживува како повторно пишување, тука емигрираат ликовите, дијалогот кој како и во хипотекстот го раздвижува делото. Исто така во хипертекстот има простор за негување на фигуративноста и романтичарските ноти.

12. ЗАКЛУЧОК

Во современата албанска проза за деца творештвото е разновидно. Овој труд се задржа на книжевните текстови во проза, односно во откривање и прикажување на претходните дела врз кои тие се напишани. Јасно е дека усното творештво, фолклорот и митологијата се најчестите нишки на комуникација на современата проза, меѓутоа барајќи го хипотекстот во најтесното сфаќање на зборот, прикажавме примери на хипотекст од познатите писатели кои претходеа на современата книжевност, како на пр. Ѓерѓ Фишта, Де Рада, Чајуп, Наим Фрашери, Ндре Мједа, но и потпирања на хипотекстовите врз примери од светската книжевност. Овие примери беа одбрани првин анализирајќи го хипертекстот, преку кој доаѓавме до претходниот материјал, текстот А. Во дадените примери, се забележа дека трансформациите често се правеа од стихови во проза, разликите беа особено и од јазичен и стилски аспект, нешто за што бевме информирани од паратекстуалните белешки.

Во примерите кои ги зедовме од современата проза видовме дека се под авторство на Одисе Грило. Иако се од ист автор, слободно може да се каже дека во некои случаи означувањата беа од надворешниот систем, додека имаше случаи кога ја подвлекуваме и важноста на паратекстуалните белешки. Спомнатите дела на О.Грило имаат статус на хипертекст бидејќи не функционираат како комент на првиот. Речиси сите примери ги оценуваме како индиректна трансформација (имитација). Друга карактеристика беа и примерите на читатноста, во кои новиот текст е текст рамка кој во себе го содржи стариот текст. Цитатите кои ги пронајдовме беа маркирани, интрасемиотички и полни. Сите овие карактеристики ја потенцираат улогата на читателот. За сите техники на ориентација, кои немаа за цел латентни превземања, може да тврдиме со сигурност дека се одбрани како постапки токму поради читателот, кој во овој случај не е од типот на подготвен читател.

Трудот претставува скроман обид за анализа на детската книжевност од аспект на теоријата на интертекстуалноста. Бидејќи современите теории книжевноста ја гледаат како уметност од отворен систем, хипотекстот беше дразба за оваа студија. Разновидноста на теми и мотиви во албанската детска книжевност остава можност за понатамошни анализи кои ќе ја пополнат празнината на проучувања од аспект на теоријата на интертекстуалноста.

ЛИТЕРАТУРА

- Çajupi, A.Z. (1983). *Vepra 1*. Rilindja:Prishtinë.
Fishta, Gj.(2000). *Lahuta e malsisë*. Toena:Tiranë.
Frashëri, N. (1983). *Vepra 3*. Rilindja:Prishtinë
Gennete, G. (1982). *Palimpsestes*. Paris.
Grillo, O. K. (1994). *Historia e Skenderbeut*. Shkup: Vatra.
Grillo, O. K. (2003). *Lahuta e Malsisë*. Tetovë: Çabej.
Hamiti, S. (2002). *Letërsia moderne*. Prishtinë: Faik Konica.
Ismajli, R. (1991). Fishta sot. Në R. Ismajli, *Gjuhë dhe etni* (f. 223). Prishtinë: Rilindja.
M.Shala, K. (2006). *Shekulli i letërsisë shqipe*. Në (f. 178). Prishtinë: Buzuku.
Sadri Fetiu, B. p. (2000). *Balada popullore shqiptare*. Prishtinë: Instituti Albanologjik i Prishtinës.